

PROLOOG

In dit boek maak je kennis met Wim. Een jongen die is opgegroeid tijdens de crisisjaren in de vorige eeuw. De Tweede Wereldoorlog heeft hij als puber meegemaakt. Het boek eindigt in 1947.

Wim is geboren op 3 september 1928 en is de oudste in een gezin van tien kinderen. Wim heeft zes broers en drie zussen. Hij is geboren in Avereest, op boerderij De Woudbloem. Zijn vader en moeder hadden een boerenbedrijf. Deze boerderij staat nog steeds op dezelfde plek aan de Stegerens Allee, ook wel het Zwarte Pad genoemd door de plaatselijke bewoners. De weg kreeg die naam, omdat hij met zwarte teer was bedekt.

Wim heeft op latere leeftijd zijn jeugdherinneringen opgeschreven in een korte autobiografie. Vanuit deze autobiografie is dit boek geschreven. De plekken waar de gebeurtenissen hebben plaatsgevonden zijn bezocht door mij. Gebeurtenissen die beschreven zijn, zijn onderzocht in historische archieven. Veel personen in het verhaal hebben echt bestaan, sommige ook niet. De verhalen van Wim heb ik gebruikt voor de feiten en voor de rest heb ik het aan mijn verbeelding overgelaten zodat er een verhaal is ontstaan.

Ik hoop met dit boek een beeld te geven van een jongen die in een bijzondere periode is opgegroeid.

Ik ben Wim Boessenkool en ik ben geboren op maandag 3 september 1928. Op deze foto ben ik zeven jaar.

3 september 1928, een dag waarop het 21 graden was, zonnig en er viel geen regen.

1928 was het jaar waarin bijzondere gebeurtenissen plaatsvonden:

- De Olympische Spelen vinden plaats in Amsterdam. Het Olympische vuur wordt hier in ere hersteld. Dit was een gebruik dat stamde uit de Olympische Spelen in de oudheid. Aan het evenement in Amsterdam deden atleten mee uit Amerika, Europa, Azië, Afrika en Australië.
- De eerste marathon van Amsterdam wordt gelopen als onderdeel van deze Olympische Spelen.
- Het Daltononderwijs wordt ingevoerd in Nederland.
- De eerste vlucht van het luchtschip LZ127 Graf Zeppelin, de grootste zeppelin tot dan toe gebouwd.
- Alexander Fleming ontdekt toevallig de penicilline.
- Steamboat Willie van Walt Disney, de eerste tekenfilm met geluid, wordt vertoond met daarin voor het eerst Mickey Mouse.
- Het jaar waarin de NSDAP, de partij van Adolf Hitler, voor het eerst met 12 zetels is vertegenwoordigd binnen het Duitse Parlement.

Een bijzonder jaar dus. Maar zo zal ieder jaar wel zijn bijzonderheden hebben. Mijn moeder, Hendrikje en mijn vader Geert, waren beide 26 jaar toen ik geboren werd. Zij waren jonge mensen die uit het boerenleven stamden. Mijn vader is geboren in 1902 in Ruinerwold, een dorpje dat nog net in Drenthe ligt. Mijn moeder is ook in 1902 geboren, in Staphorst dat boven in Overijssel ligt. Deze dorpen liggen vlak bij elkaar, dus is het niet zo vreemd dat ze elkaar daar ergens hebben leren kennen.

Mijn ouders pachtten een boerderij in Dedemsvaart (Avereest). Dit betekent dat de boerderij niet van hen zelf was, maar dat ze er mochten wonen en als boerderij gebruiken om beesten te houden en melk te produceren. Ze waren beiden bekend met het boerenleven en hadden verder geen opleiding gedaan om een ander beroep te gaan doen. Voor hun was het niet meer dan normaal om een boerenbestaan op te bouwen.

Mijn vader en moeder trouwden in 1927. Niet dat ik dat heb meegemaakt, maar ik weet het van horen zeggen en van hun trouwkaart die ik heb gezien.

De laatste doos wordt door Evert in de vrachtauto gezet. De deur slaat dicht en we rijden langzaam ons erf af. Evert zit achter het stuur en we gaan op weg naar een nieuwe stad, een nieuw huis, met mijn moeder en mijn broertjes en zusjes. We zijn net de bocht om en dan schiet me wat te binnen. ‘Stop!’ roep ik, ‘we zijn Felix vergeten.’ Felix is onze kater en het is mijn grote vriend. We zijn gek op elkaar. Evert trapt op de rem en snel stap ik de vrachtauto uit en ren naar onze boerderij.

Ik vind hem na een tijdje op onze deel. Hij ligt op een bergje stro, bij zijn melkbakje. Hij kijkt me aan en ik loop naar hem toe. Voorzichtig neem ik hem in mijn armen en geef hem een knuffel. ‘Ach, jongen, waren we je bijna vergeten.’ Ik loop met hem in mijn armen naar de vrachtauto en ik stap in. Met Felix op mijn schoot kijk ik nog een keer uit het raam. Met tranen in mijn ogen zwaai ik naar onze boerderij. Dan rijden we weg, op weg naar Apeldoorn. In gedachten komen de herinneringen bij mij naar boven.

27 oktober 1932 is de dag waarop mijn zusje Tiny wordt geboren. Ik word wakker van het gerommel 's nachts op de gang. Vader loopt heen en weer en naar beneden en boven. Ik hoor aan de voetstappen dat het vader is. Hij stampst wat harder dan de anderen op de trap en hij loopt snel. Dan hoor ik een onbekende stem van een vrouw. Ik ga rechtop zitten en probeer te luisteren.

Voorzichtig ga ik uit bed en leg mijn oor tegen de slaapkamerdeur. De vreemde vrouw zegt tegen mijn moeder: 'Goed zo, persen. Nog een keer.' Ik begrijp er niets van. Persen? Wat is dat nou weer. Dat doe je toch met sinaasappels? Zijn ze daar sinaasappels aan het persen in de slaapkamer van mijn vader en moeder? Vreemd. Ik wil weten wat er daar gebeurt.

Heel voorzichtig doe ik de deur open en kijk door het kiertje van de deur naar binnen. Ik zie de vreemde vrouw aan het bed van mijn ouders staan. Ze zegt nog een keer: 'Persen, toe maar, harder, het is er bijna.' Wat is er bijna? Ik ben heel nieuwsgierig, maar durf niet naar binnen te gaan. Dan ineens hoor ik mijn vader en de vreemde vrouw roepen: 'Ja, kijk, het is een meisje!' Ik hoor zacht gehuil. Een baby'tje? Heeft mijn moeder een baby gekregen?

Ik kruip snel weer in mijn bed, nadat ik de deur van mijn slaapkamer weer dicht heb gedaan. Wow, een nieuw baby'tje. Zomaar ineens? Er is nog wat gerommel op de gang en op de trap. Ik ga maar slapen, morgen hoor ik het wel. Maar van de opwinding lukt het me niet goed om weer in slaap te vallen.

Ik stap weer uit bed en loop naar de gang. Daar zie ik vader staan. Hij lacht wanneer hij mij ziet. ‘Zo jongen, je hebt er een zusje bij. Ze heet Tiny. Maar ga nu maar weer snel slapen, morgenvroeg mag je haar zien.’

Ik ga weer in bed liggen. Tiny, het vierde kind in ons gezin. Het is een meisje. Dat betekent, denk ik, dat ik mijn slaapkamer, die ik tot nu alleen had, in zal moeten leveren voor haar. Want waar moet ze anders slapen? Dan val ik in slaap en droom van mijn nieuwe zusje.

’s Morgens ben ik al vroeg wakker, ik hoor Tiny huilen. Ik loop naar de slaapkamer van vader en moeder en dan zie ik moeder met mijn zusje in bed liggen. Wat een mooi klein baby’tje.

Vader komt binnen, hij heeft net de koeien gemolken. ‘Mooi he, Wim?’ zeg hij. ‘Ja, heel mooi en lief,’ zeg ik. ‘Ja Wim, dan ben je straks wel je eigen slaapkamer kwijt, want Tiny is een meisje en kan niet bij Klaas en Henk op de slaapkamer slapen. Dus ga jij verhuizen naar de slaapkamer van je broertjes en liggen jullie straks met z’n drieën op de slaapkamer.’

Ik kom dus bij Klaas en Henk op de slaapkamer. Wel erg jammer dat ik mijn eigen slaapkamer nu kwijt ben, maar het wordt vast heel erg gezellig met ons drietjes samen op een kamer. En een zusje erbij is ook wel heel erg schattig. Al heb ik er nog niet zoveel aan, want ze is nog zo klein. Het is natuurlijk wel leuk voor mijn moeder dat er nu een meisje is bij al die mannen die ze nu in huis heeft.

’s Middags zit mijn moeder buiten voor ons huis in het zonnetje met Tiny op haar schoot. Henk, Klaas en ik staan om haar heen en bewonderen het kleine meisje. Dan kijkt ze me met haar kleine blauwe oogjes aan als ik mijn gezicht heel dicht bij haar houd. Heel voorzichtig geef ik haar een kusje op haar voorhoofdje. Haar huidje is zo zacht en haar haartjes voelen zo donzig aan. En wat een kleine handjes en voetjes heeft zo’n baby’tje. Ik kan me niet voorstellen dat ik zelf ook zo klein ben geweest.

Op een dag in september 1933 komt Evert langs. Evert is de zoon van onze huisbaas. Onze boerderij is niet van onszelf, maar die hebben we gepacht. Dat betekent dat we de boerderij met de grond eromheen hebben gehuurd van iemand. Mijn ouders betalen iedere maand een bedrag aan deze huisbaas, zodat wij er kunnen wonen en het boerenbedrijf kunnen voeren. Evert komt wel vaker langs. Hij vindt het gezellig om bij ons over de vloer te komen. Ik vind het ook gezellig wanneer hij komt. Evert is al 16 jaar en ik zie hem een beetje als mijn grote held. Een soort van grote broer waar ik wat van kan leren.

Vandaag heeft Evert wat nieuws bedacht en dat wil hij graag aan mij vertellen. Onze boerderij heeft een deel, waar in de winter de koeien staan. Nu staan ze er nog niet en is de deel bijna leeg. De deuren van de deel staan altijd open. Daardoor komen er vaak vogels binnenvliegen. Ze zoeken dan naar wat restjes stro of graan om te eten. En daar heeft Evert dus iets nieuws op bedacht.

Deze vogeltjes kun je volgens hem namelijk heel erg gemakkelijk vangen. Daar hoef je bijna niets voor te doen. Ik vraag aan Evert waarom je vogeltjes zou vangen, maar dat doet er niet toe, zegt hij. Het gaat om het idee. Ik vind het wel spannend en wil graag horen hoe hij dit dan doet. Hij vertelt me dat je de vogeltjes kunt vangen door zout op hun staartjes te strooien. Je moet wel rustig wachten tot ze ergens gaan zitten, de vogeltjes heel voorzichtig van achteren besluipen en dan zout op hun staartjes strooien. Daar worden de vogeltjes heel rustig van en kun je ze zo oppakken. Nou, dat wil ik wel doen.

Ik ren naar binnen, naar de keuken. Moeder is er niet gelukkig, anders mag het natuurlijk weer niet. Ik klim op het aanrecht en open de keukenkastjes, op zoek naar het zoutbusje. Ik zie het busje op de bovenste plank staan, een beetje achterin. Ik kan er net niet bij. Wat nu? Ik kijk rond wat mij kan helpen het zoutbusje te pakken.

In de hoek staat een krukje. Ik spring van het aanrecht en pak het krukje. Dan klim ik met het krukje op het aanrecht, zet het krukje op het aanrecht en ga op het krukje staan. Het is wel wat wankelig. Ineens hoor ik achter me: 'hee wat moet dat daar?' Ik schrik en val bijna met krukje en al van het aanrecht. Maar dan zie ik dat het Evert is. Evert is lang genoeg en pakt het busje zout zo uit het kastje, zonder krukje en zonder dat hij op het aanrecht moet staan. Was ik ook maar 16 jaar, wat zou alles dan gemakkelijker zijn wanneer je overal bij kunt. Ik spring in één keer vanaf het krukje, dat op het aanrecht staat, op de grond. Baf, een harde smak en ik val bijna om. Het krukje haal ik snel van het aanrecht af, zodat moeder straks niet ziet wat ik heb gedaan.

Evert en ik lopen samen weer terug naar de deel. Ik heb het busje zout in mijn handen en kan niet afwachten dat ik straks zo'n vogeltje in mijn handen kan houden.

We gaan samen heel stil in een hoekje op een baal stro zitten en we wachten op de vogeltjes. Het duurt een tijdje, maar dan zie ik een vogeltje binnenvliegen. Het is een huismusje. Het vogeltje hipt op de grond, pikt wat van de grond en besluit dan om op een balk te gaan zitten.

Ik sta heel voorzichtig op en besluip het vogeltje vanaf de achterkant met het busje zout in mijn handen. Wanneer ik ongeveer drie meter van het vogeltje verwijderd ben, vliegt het op en gaat via de grote deur van de deel naar buiten. 'Jammer Wim,' zegt Evert. 'Volgende keer beter.'

We wachten samen nog wat op de baal stro en dan komt er opnieuw een vogel binnen. Iets groter dan de eerste. Volgens Evert is het een merel. De vogel gaat zitten op een baal stro, een paar meter van ons vandaan. Weer sta ik heel voorzichtig op met mijn busje zout en sluip naar de vogel. Opnieuw vliegt de vogel weg wanneer ik dichtbij ben. Sip loop ik terug naar Evert. 'Jammer Wim, gewoon blijven proberen,

het lukt echt nog wel een keer.’ Dan staat Evert op. ‘Ik moet nu teruggaan naar huis, je best blijven doen, Wim. Doei.’ En weg is hij.

Ik sta daar met het busje zout en inmiddels zijn er twee vogeltjes naar binnen gevlogen. Nog een keer dan, welke zal ik nemen? De linkse, die zit het dichtstbij. Wanneer ik bijna bij het vogeltje ben, met het zoutbusje in de aanslag, staat mijn moeder in de deur van de deel. ‘Wim, wat ben je aan het doen?’ Ik draai me om en kijk beteuterd van mijn moeder naar het busje zout in mijn handen. Ik vertel haar het verhaal van Evert en de vogeltjes. Ze barst in lachen uit. ‘Wim, toch, dat is toch een grap. Dat kan helemaal niet. Vogeltjes worden echt niet rustig van zout op hun staartjes en het is nog niemand gelukt om dat voor elkaar te krijgen.’

Die vervelende Evert, wacht maar tot ik ook 16 jaar ben, dan zal ik hem een keer goed te pakken nemen met zijn flauwe grappen.

Boerderij de Woudbloem, waar ik ben geboren

Ik kijk heel voorzichtig door het raam van mijn slaapkamer. Ik kan er net bij, wanneer ik op mijn bed ga staan. En ja hoor, daar zie ik oom Jan. Hij fietst het pad op dat naar de schuur loopt. Hij stapt voorzichtig af. Zeker bang om te vallen. Eigenlijk zit ik daar een beetje op te wachten. Dan had ik weer wat spannends meegemaakt vandaag. Maar het gaat allemaal goed en hij zet zijn fiets keurig tegen de zijkant van de schuur aan. Zijn stuur weer richting de straat. Waarschijnlijk doet hij dat, zodat hij straks in één keer weer weg kan fietsen.

Ik hoor zijn voetstappen in het grind. Klap, klap gaat het door de houten klompen die hij aanheeft en daaronder het geknerp van het grind. Hij loopt nu precies onder mijn raam langs. Ik kijk boven op een kale plek op zijn hoofd. Plotseling kijkt hij omhoog, ik kan nog net wegduiken onder het raam. Pfff, net op tijd. Als oom Jan mij zou hebben gezien, dan had hij vast wel naar me geroepen. Hij wil mij altijd graag zien. Maar nu ben ik veel te druk met het spelen met mijn houten blokken en wil ik eigenlijk niet gestoord worden. Dus oom Jan moet maar even wachten op mij. Het zal niet lang meer duren denk ik, want ik weet zeker dat mijn moeder me straks wel roept om te komen.

Ik ga verder met mijn blokken. Het huis dat ik aan het bouwen ben, is bijna klaar. Het is moeilijk een dak erop te krijgen, zonder dat alles in elkaar stort. Ik probeer voorzichtig een puntdak erop te zetten. Dat heb ik nog nooit eerder gedaan en probeer het vandaag voor de eerste keer. Het moet lukken, als ik maar rustig blijf en blokje voor blokje

heel precies het dak opbouw. Maar, net wanneer ik het laatste blokje wil leggen om het dak aan de bovenkant dicht te maken, hoor ik mijn moeder onder aan de trap roepen: ‘Wim, waar ben je? Wim, kom, oom Jan is hier en wil je wat laten zien!’

Ik heb gelukkig nog net het blokje in mijn hand, anders was het door de schrik vast misgegaan. Dat doet ze nou altijd, dat roepen onder aan de trap. En toch schrik ik er nog steeds van. Ik heb mijn oom al lang aan horen komen en weet ook wel dat hij bij ons in de kamer zit. Maar ik heb geen zin om naar beneden te gaan, naar oom Jan. Ik doe dus net of ik haar niet hoor.

Oom Jan woont aan de 11e wijk, vlakbij ons en komt vaak langs. Zomaar, om even wat bij te praten of voor een kopje koffie. Mijn moeder vindt het wel gezellig om het met hem te hebben over van alles en nog wat. Dan praten ze over zijn vrouw, mijn tante Nellie en hun vijf kinderen. Ze hebben zelf vier jongens en één dochter.

Opnieuw roept mijn moeder, nu wat harder. ‘Wim, naar beneden komen!’ ‘Jaja, ik kom al!’ roep ik terug.

Mijn huis wil ik afmaken. Het laatste blokje leg ik heel voorzichtig op het dak. Ik durf bijna niet eens te ademen, zo bang ben ik dat het instort. Ja! Het is gelukt, zonder dat de boel in elkaar is gevallen. Trots kijk ik naar het resultaat. ‘Mooi gedaan,’ zeg ik zachtjes tegen mezelf. Ik sta op, maar stoot met mijn voet per ongeluk tegen het blokkenhuis aan. Hel hele huis valt in elkaar. Bah, wat baal ik hier nu weer van. Ik kan ook nooit met rust worden gelaten. Heeft die oom Jan alles weer verknald. Als hij niet was langsgekomen, was me dit niet gebeurd. Of had ik misschien toch zelf beter moeten uitkijken?

Langzaam loop ik naar beneden, ik doe er lekker heel lang over. Ik tel de treden. Het zijn er 16. Ik tel altijd de treden wanneer ik een trap opliep of afga. Ik weet ook niet waarom ik dat doe. Het gaat vanzelf.

De kamerdeur staat op een kier en daar zit oom Jan met Klaas op zijn ene knie en Henk op zijn andere knie. Twee kleine jochies van drie en twee jaar oud, die broertjes van mij. Oom Jan zit in zijn “eigen” stoel. Niet echt zijn eigen stoel, maar de stoel waarin hij altijd gaat zitten wanneer hij bij ons komt. Gek is dat, dat mensen vaak hun eigen plekje vinden wanneer ze ergens zijn. Ik heb geen eigen plek in

de woonkamer. Wel aan de eettafel, daar zit bij ons thuis iedereen altijd op dezelfde plek.

Oom Jan ziet mij in de deuropening staan en zegt: ‘Zo Wim, kon je tijd vrijmaken om mij te begroeten?’ Zo is oom Jan, altijd de vriendelijkheid zelve. Ik loop naar hem en geef hem een hand. ‘Dag oom Jan,’ zeg ik netjes, zoals ik geleerd heb. Hij maakt zijn ene arm vrij, door Henk en Klaas in één arm vast te houden en kroelt met zijn vrije hand door mijn haar. Dat vindt hij leuk, want ja, ik heb krullen en hij kan er niet van afblijven.

‘Kom, Klaas en Henk, jullie gaan even weer op de grond, dan neem ik Wim onder handen.’ De twee knaapjes sputteren nog wat tegen, maar uiteindelijk belanden ze op de grond en kruipen over de vloer met elkaar. Ik zie dat oom Jan een doosje uit zijn zak haalt. ‘Kijk, deze is voor jou.’ Klaas en Henk zien het en kruipen snel weer richting oom Jan om te kijken wat er gebeurt. Ik maak het doosje heel voorzichtig open en maak een klein sprongetje van blijdschap. Er zit zowaar een echt horloge in het doosje. Ik kan mijn ogen bijna niet geloven. ‘Is deze voor mij?’ ‘Ja, Wim, die mag jij hebben. Vind je hem mooi?’ Ik vind hem heel mooi oom Jan, dankjewel.’

‘Ikke ook, ikke ook!’ hoor ik Klaas en Henk in koor roepen. ‘Ja, hoor, natuurlijk, jullie ook.’ Oom Jan haalt nog twee doosjes uit zijn jaszak. De jongens graaien de doosjes uit de hand van oom Jan en proberen ze open te maken. Het lukt Henk niet en ik help hem om zijn doosje te openen. Hij kijkt vol verwachting toe en wiebelt van ongeduld op zijn kleine beentjes. Ook hierin zitten glanzende horloges. Alle drie zijn ze goudkleurig en hebben een zwarte band. Zou het echt goud zijn? Ik durf het niet te vragen, maar wat maakt het ook uit. Het zijn echte horloges.

Vader komt binnenlopen vanuit de deel. De koeien heeft hij net binnengehaald. Hij groet oom Jan en gaat tegenover hem in de stoel zitten. Hij kijkt naar ons en oom Jan en begint te glimlachen als hij onze blije gezichten ziet. We proberen onze horloges om te doen, maar dat lukt niet. Oom Jan en mijn moeder helpen ons. Trots laten we ze zien aan vader. ‘Mooi, jongens,’ glundert hij. ‘Nu snel leren klokkijken.’ Hij laat me zien op zijn horloge wanneer het zeven uur is. Hij trekt het kleine knopje aan de zijkant iets naar buiten en dan